

Avdelning
Juridiska avdelningen
Handläggare
Carl Braunerhielm
08-563 085 38
carl.braunerhielm@uka.se

Datum 2020-09-15
Reg.nr 32-00340-18

Karolinska institutet
Rektor

Uppföljning av Universitetskanslersämbetets beslut den 7 november 2017 angående ett antal frågor relaterade till Paolo Macchiarinis verksamhet

Beslutet i korthet: Universitetskanslersämbetet (UKÄ) har följt upp ämbetets tidigare beslut den 7 november 2017, reg.nr. 31-00050-16 angående ett antal frågor relaterade till Paolo Macchiarinis verksamhet. Uppföljningen har omfattat KI:s arbete med den åtgärdsplan som universitetet lämnade in i det första ärendet och att inom särskilt utvalda områden genomföra en granskning av styrdokument samt ärenden vid lärosätet, de sistnämnda genom att ta särskilda stickprov. De särskilda granskningsområdena har omfattat:

- efterlevnaden av tryckfrihetsförordningen och offentlighets- och sekretesslagen (2009:400),
- redovisning av bisysslor,
- riktlinjer för handläggning av anmälningar om oredlighet i forskning, och
- anställningsärenden

UKÄ konstaterar att KI tillsatt en arbetsgrupp för att regelbundet följa upp och analysera arbetet med åtgärdsplanen. Uppföljningarna har resulterat i två rapporter enligt vilka merparten av åtgärderna har genomförts eller är planerade att genomföras.

UKÄ:s uppföljning av de särskilda granskningsområdena visar på brister avseende både diarieföring och ärendehantering. Exempelvis har handlingar registrerats sent eller i delvis omvänd ordning. I vissa fall hänvisar handlingar i ärendena till andra handlingar som inte finns bevarade i akten. Av stickproven för bisysslor har framkommit att en redovisning har uteblivit med motiveringen att personen ifråga är tjänstledig. Vad sedan gäller granskningen av anställningsärenden noterar UKÄ särskilt att det, för ett av stickproven avseende förlängning av en anställning som gästprofessor, inte fanns intyg eller motsvarande som visade att den anställde hade en anställning någon annanstans. I övrigt noterar UKÄ att KI, i strid med språklagen, angett att flera ansökningar om anställning skulle vara skrivna på engelska och att ansökningstiderna i ett antal annonser har varit så korta att det kan ifrågasättas om de varit godtagbara i objektivitetshänseende.

UKÄ utgår från att KI vidtar åtgärder för att komma till rätta med de brister som konstaterats i beslutet. När det gäller KI:s tidigare utredningsskyldighet enligt 1 kap. 16 § HF noterar dock UKÄ att denna har tagits bort den 1 januari 2020 då Nämnden för prövning av oredlighet i forskning tog över ansvaret för att pröva frågor om oredlighet i forskning.

Bakgrund

Universitetskanslersämbetet (UKÄ) uttalade i beslut den 7 november 2017, reg.nr. 31-00050-16, allvarlig kritik mot Karolinska institutet (KI) för hur lärosätet hanterat ett antal frågor relaterade till Paolo Macchiarinis verksamhet. UKÄ:s granskning avsåg bland annat hur KI hade följt tillämpliga formella regler avseende redovisningar av bisysslor, misstankar om oredlighet i forskning och Paolo Macchiarinis anställningar.

I det ovan nämnda beslutet fann UKÄ att de framkomna bristerna var av sådant slag att ämbetet inte kunde stanna vid den allvarliga kritiken mot KI. UKÄ uttalade att ämbetet därför kommer att följa upp KI:s arbete med den åtgärdsplan som universitetet lämnade in i ärendet och att inom särskilt utvalda områden granska styrdokument och ärenden vid lärosätet, de sistnämnda genom att ta särskilda stickprov. Enligt beslutet ska de särskilda granskningsområdena omfatta:

- efterlevnaden av tryckfrihetsförordningen och offentlighets- och sekretesslagen (2009:400),
- redovisning av bisysslor,
- riktlinjer för handläggning av anmälningar om oredlighet i forskning, och
- anställningsärenden

Utredning

Universitetskanslersämbetet har i remiss till KI den 6 december 2018 ombett lärosätet att redogöra för vilka åtgärder som vidtagits med utgångspunkt i åtgärdsplanen och inkomma med de styrdokument som gäller för de särskilda granskningsområdena.

Yttrande från KI

KI har i yttrande till UKÄ den 25 januari 2019 anfört i huvudsak följande.

Inledning

Från och med 2019 har KI en ny ledningsstruktur och en institutionsgruppering. KI:s syfte med den nya organisationen är att uppnå en tydligare linjeorganisation och ansvarsfördelning samt ett reglerat och mer transparent kollegialt inflytande. Vidare har frågor om organisationskultur och värdegrund diskuterats under 2018 som resulterat i en ny vision för KI jämte framtagandet av Strategi 2030 som ska beslutas våren 2019. Värdegrundsarbetet samordnas av arbetsgruppen för kultur och värdegrund och arbetet ska presenteras för konsistoriet i februari 2019. KI genomför också en förstudie om ett sammanhållet verksamhetsstöd som ska vara klar i april 2019. KI:s mål med förstudien är att kartlägga vad som fungerar bra, och bör bevaras, samt vilka förändringar som krävs för att verksamhetsstödet ska vara sammanhållet, behovsstyrt och optimerat.

Åtgärder med utgångspunkt i åtgärdsplanen

Med anledning av de granskningar som gjordes av KI och på initiativ av KI av den s.k. Macchiarini-affären fick rektor i uppdrag av konsistoriet att genomföra de åtgärder som utredningarna föreslagit. Dessa sammanställdes i en åtgärdsplan. För att säkerställa att åtgärdsplanen genomförs effektivt och koordinerat, och för att även identifiera de

utvecklingsalternativ som kan uppdragas, tillsatte KI en arbetsgrupp med representanter från kärnverksamheten och stödfunktioner (samordningsgruppen). Huvuddelen av aktiviteterna har enligt KI genomförts i olika delar av linjeorganisationen och i samverkan mellan olika delar av organisationen.

Arbetet har skett systematiskt med regelbundna uppföljningar. Aktiviteterna har samlats under tre övergripande utvecklingsområden

1. kvalitetssäkring inom forskning och utbildning,
2. ledarskap, medarbetare och arbetsmiljö, och
3. administration och stödsystem.

KI vill särskilt framhålla de nya ansvarsrutiner för klinisk forskning som KI har tagit fram tillsammans med Karolinska universitetssjukhuset. Syftet med rutinerna är att tydliggöra ansvarsfördelningen mellan sjukvårdsansvarig och forskningsansvarig vid klinisk forskning. Ett gemensamt intyg om ansvarsfördelning introducerades våren 2017. Därutöver har KI och Karolinska universitetssjukhuset gemensamt tagit fram begrepps- guider för klinisk forskning samt för läkemedelsanvändning och läkemedelshantering. Dokumenten har uppdaterats under 2018 (dnr 5-74/2018).

Som framgår av de båda uppföljningsrapporterna och redovisningen under avsnittet *Inledning*, har merparten av aktiviteterna genomförts eller är planerade att genomföras.

Styrdokument

Allmänt

Våren 2017 tillsattes en arbetsgrupp med uppdraget att gå igenom interna styrdokument i syfte att föreslå förbättringsåtgärder som tydligare indelning och struktur. Enligt KI har denna genomgång resulterat i ett flertal insatser. Universitetets juridiska avdelning har sedan hösten 2017 det övergripande ansvaret för KI:s styrdokument. Flera styrdokument har reviderats och fått en enhetligare utformning. Det arbetet fortgår. Regelsamlingen på KI:s webbplatser har fått en tydligare struktur med tematisk indelning och modernare gränssnitt för att underlätta tillgängligheten. I samband med en revidering eller framtagandet av nya verksamhetsövergripande styrdokument sker en gemensam beredning med berörda organisatoriska delar av KI. Implementeringen sker i form av muntlig och skriftlig information. Om det behövs kompletteras detta med utbildningsinsatser.

Efterlevnaden av bestämmelser i tryckfrihetsförordningen och offentlighets- och sekretesslagen

KI reviderar löpande dokumenthanteringsplanen med allmänna handlingar, nu senast den 14 december 2018 att gälla från och med den 1 januari 2019. I arkivhandbok och anvisningar för utlämnande av allmänna handlingar finns en beskrivning av relevanta bestäm-

melser i tryckfrihetsförordningen och offentlighets- och sekretesslagen samt hur man ska hantera utlämnandeärenden.

Vidare genomför juridiska avdelningen enligt KI regelbundna utbildningsinsatser för nyanställda, chefer, registratorer och arkivarier. Utbildningen omfattar bl.a. allmän förvaltningsrätt, diarieföring och arkivering, offentlighet och sekretess samt personuppgiftsbehandling. Därutöver sker utbildning på förfrågan och vid behov, t.ex. när nya eller reviderade styrdokument har beslutats. Juristerna och registratorerna bistår dessutom i frågor om hantering av allmänna handlingar och offentlighet och sekretess.

Redovisning av bisysslor

Nya regler om bisysslor gäller från och med den 1 december 2017. Bland annat har följande ändringar gjorts.

- Tydligare struktur för att öka förståelsen för reglerna och för att underlätta tillämpningen av reglerna
- Utförligare beskrivning av vad som avses med bisysslor
- Redogörelse för vad som ska anses ingå i anställningen vid KI
- Tydligare exempel på tillåtna respektive otillåtna bisysslor
- Beskrivning av förhållandet till jävsreglerna
- Redogörelse för viktiga restriktioner för tillåtna bisysslor
- Förtydligande av vad som gäller för anknutna vid KI
- Tydligare vad som gäller för FoU-bisyssla
- Tydligare beskrivning av arbetsgivarens respektive arbetstagarens rättigheter och skyldigheter
- Beskriver ansvar och påföljd vid otillåten bisyssla

KI framhåller att det varje år genomförs en insamling av bisyssloredevisningar från samtliga anställda. Anmälan sker via ett skriftligt formulär i det administrativa systemet Primula. Detta gäller alla bisysslor, även de som kan förväntas bli godkända.

Inför den årliga insamlingen lämnas information om reglerna om bisysslor till chefer och berörd HR-personal.

Handläggning av anmälningar om misstänkt oredlighet i forskning

KI uppger att ärendena sedan våren 2016 handläggs vid juridiska enheten av jurister som biträds av medarbetare med akademisk kompetens. Handläggningen görs enligt förvaltningsrättsliga bestämmelser och principer. Våren 2017 inrättades en tjänst för en särskild handläggare med hög akademisk kompetens med uppdrag att bistå i beredningen av och i bedömningen av ärendena. Komplexa ärenden skickas på begäran eller på KI:s initiativ till Expertgruppen vid centrala etikprövningsnämnden för yttrande, som i sin tur i flera fall har anlitat externa sakkunniga, eller så anlitar KI egna externa sakkunniga.

Som KI tidigare har upplyst UKÄ (KI:s yttrande den 19 oktober 2018, UKÄ:s dnr 31-00411-18) har ett förslag på ett nytt styrdokument tagits fram med avsikt att också inrätta en oredlighetsnämnd. KI har dock avvaktat regeringens förslag till följd av oredlighetsutredningens förslag (SOU 2017:10) och lagrådsyttrandet i augusti 2018. Enligt tidigare uppgift skulle propositionen ha lämnats till riksdagen under hösten 2018 men enligt senare uppgifter från utbildningsdepartementet fanns ingen tidsplan då Sverige hade en övergångsregering. KI:s avsikt har varit att anpassa de nya reglerna efter den nya ordning som regeringen föreslår riksdagen för beslut. Gällande styrdokument bifogas.

I sammanhanget vill KI också framhållas att lärosätet våren 2018 tillsatte ett vetenskapligt ombud som forskare kan vända sig till för att diskutera och rådgöra i forsknings-etiska och forskarettiska frågor, t.ex. frågor om sampublicering och författarskap. Ombudet ska enligt KI sprida kunskap kring forskningsetik och gällande regelverk samt informera om nya regler och viktigare principiella avgöranden för verksamheten. Ombudet deltar inte i handläggningen av oredlighetsärenden men ska föra vidare uppgifter som kan kräva konkreta åtgärder.

Vid KI finns också sedan hösten 2018 ett etikråd. Rådet ska bl.a. främja diskussioner om etik, i första hand forskningsetik och medicinsk etik, och verka för att KI:s hantering av etiska frågeställningar står i god överensstämmelse med omvärldens värderingar och de som råder, eller ska råda, inom KI.

Anställningsärenden

Konsistoriet beslutade den 15 oktober 2018 att revidera anställningsordningen. Revideringen föranleddes av de iakttagelser UKÄ framfört efter granskningen av KI:s regeltillämpning vid anställning av personal. KI menar att samtliga UKÄ:s synpunkter i rapporten *Tillsyn av regeltillämpningen på Karolinska Institutet, 2018:7*, har beaktats och förts in i anställningsordningen. Av anställningsordningen framgår också hur information om lediga anställningar lämnas och vem som fattar anställningsbeslutet.

Som en följd av den nya anställningsordningen ändrades också anvisningarna till anställningsordningen den 11 december 2018. Samtidigt gjordes också en anpassning till KI:s nya ledningsorganisation 2019.

KI har tillsammans med sitt yttrande lämnat in följande dokument:

- *Anställningsordning för lärare vid Karolinska institutet*, fastställd av konsistoriet den 15 oktober 2018, dnr 1-877/2017
- *Uppföljning: Åtgärdsplan vid Karolinska Institutet utifrån rekommendationer vid extern och intern granskning, september 2016, Rapport från samordningsgruppen den 30 juni 2017*, dnr 1-358/2017

- *Uppföljning: Åtgärdsplan vid Karolinska Institutet utifrån rekommendationer vid extern och intern granskning, september 2016, Sammanfattning per den 30 juni 2018, utgående från tidigare rapport per den 30 juni 2017, dnr 1-358/2017*
- *Arkivhandbok, beslutad den 31 oktober 2016, dnr 1-636/2016*
- *Regler för handläggning av ärenden om oredlighet i forskning, beslutade den 1 januari 2010, reviderade den 16 september 2014, dnr 1-551/2014*
- *Anvisningar för utlämnande av allmänna handlingar, beslutade den 22 januari 2019, dnr 1-50/2019*
- *Anvisningar till Anställningsordning för lärare vid Karolinska institutet, fastställda den 11 december 2018, dnr 1-40/2018*
- *Regler för hantering av bisysslor, beslutade den 14 november 2017, dnr 1-744/2017*
- *Dokumenthanteringsplan, beslutad den 14 december 2018, dnr 1-894/2018*

Ytterligare remisser från UKÄ

Efter KI:s yttrande till UKÄ har ämbetet anmodat universitetet att inkomma med

1. en lista över samtliga avslutade ärenden om oredlighet i forskning som inkommit till KI under perioden 1 januari 2017–31 december 2018,
2. en lista över samtliga anställningsbeslut som fattats under perioden 1 januari 2018–31 december 2018.
3. en lista över samtliga personer som var anställda vid KI någon gång under perioden 1 januari 2018–31 december 2018 på institutionen för klinisk vetenskap, intervention och teknik, institutionen för neurovetenskap samt institutionen för folkhälsovetenskap. Vänligen ange den typ av anställning som respektive person haft.

Därefter har UKÄ valt ut fem ärenden om oredlighet i forskning, fem ärenden om förnyelse av anställning som gästprofessor, 25 övriga anställningsärenden och 30 personer från listan över anställda. Ämbetet har vidare begärt att KI ska inkomma med särskilt utvalt underlag för respektive ärende och besvara frågor enligt vad som anges nedan under respektive granskningsområde.

När det gäller granskningsområdet avseende efterlevnad av tryckfrihetsförordningen och offentlighets- och sekretesslagen har UKÄ ombett KI att lämna in

1. en lista över samtliga öppna ärenden vid lärosätet, och
2. en lista över samtliga ärenden vid KI som avslutats efter den 1 mars 2019.

Sedan har UKÄ valt ut 10 öppna ärenden och 10 ärenden som avslutats efter den 1 mars 2019 för vidare granskning.

Universitetskanslersämbetets bedömning

Utgångspunkter för Universitetskanslersämbetets uppföljning

UKÄ:s granskning i detta ärende har föranletts av de brister som konstaterades i beslut den 7 november 2017 (reg.nr. 31-00050-18) om ett antal frågor relaterade till Paolo Macchiarinis verksamhet (Macchiarini-ärendet). Som ovan framgått av avsnittet *Bakgrund* är uppföljningen av det tidigare beslutet avgränsad till att omfatta KI:s arbete med åtgärdsplanen och att inom särskilt utvalda områden granska styrdokument samt ta stickprov av ärenden vid lärosätet. De särskilda granskningsområdena omfattar:

- efterlevnaden av tryckfrihetsförordningen och offentlighets- och sekretesslagen (2009:400),
- redovisning av bisysslor,
- riktlinjer för handläggning av anmälningar om oredlighet i forskning, och
- anställningsärenden

I det följande redogör UKÄ för vad som framkommit vid uppföljningen. För de särskilda granskningsområdena utgår granskningen från de för varje område relevanta styrdokument. Därefter redogörs för vad som framgår av de stickprov av ärenden som tagits i syfte att undersöka hur regler tillämpas i praktiken.

UKÄ:s uppgift i sin egenskap av tillsynsmyndighet för universitet och högskolor är att kontrollera att lärosätena följer de regler som gäller för verksamheten. Ämbetet kan inte uttala sig i frågor som kan prövas av en annan myndighet eller av domstol. UKÄ kan inte heller överpröva eller ändra beslut som fattats av ett lärosäte. Ämbetets granskning i denna uppföljning går därför ut på att kontrollera hur KI följt tillämpliga formella regler.

KI:s arbete med åtgärdsplanen

UKÄ konstaterar att KI:s arbete med åtgärdsplanen går ut på att genomföra alla förslag till åtgärder som lämnats av de olika utredningar som genomfördes efter Paolo Macchiarinis verksamhet avslutats. Ämbetet noterar att KI tillsatte en arbetsgrupp med representanter från olika delar av lärosätet för att regelbundet följa upp och analysera arbetet med åtgärdsplanen. Uppföljningarna har resulterat i två rapporter den 30 juni 2017 respektive den 30 juni 2018. Enligt rapporterna har merparten av åtgärderna genomförts eller är planerade att genomföras.

Efterlevnaden av bestämmelser i tryckfrihetsförordningen och offentlighets- och sekretesslagen

Styrdokument

För granskningsområdet *efterlevnaden av bestämmelser i tryckfrihetsförordningen och offentlighets- och sekretesslagen* har KI lämnat in följande styrdokument:

- *Anvisningar för utlämnande av allmänna handlingar*, dnr 1-50/2019

- *Arkivhandbok*, dnr 1-636/2016
- *Dokumenthanteringsplan*, beslutad den 14 december 2018, dnr 1-894/2018

UKÄ noterar inledningsvis att det är Riksarkivet som har tillsyn över frågor som rör myndigheters arkivhantering. Ämbetets granskning i denna uppföljning omfattar därför inte arkiveringsfrågor.

UKÄ konstaterar att det i KI:s *Dokumenthanteringsplan* (s. 1) slås fast att ”[d]etta dokument anger hur handlingar vid KI ska hanteras och gäller för hela Karolinska Institutet”. Av 5 kap. 1 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), OSL, följer att allmänna handlingar som omfattas av sekretess ska registreras så snart de har kommit in till eller upprättats hos en myndighet. Handlingar som inte omfattas av sekretess behöver däremot inte registreras om de hålls ordnade så att det utan svårighet kan fastställas om de har kommit in eller upprättats. UKÄ noterar att KI för några typer av handlingar som upptas i *Dokumenthanteringsplanen* inte har angett hur handlingarna ska hanteras när det gäller registrering eller ordnande på annat sätt. I vissa fall rör det sig om handlingar som omfattas av sekretess, exempelvis läkarintyg (21 kap. 1 § OSL). UKÄ förutsätter att KI går igenom *Dokumenthanteringsplanen* och gör de justeringar som behövs.

Angående *Arkivhandboken* noterar UKÄ att det i avsnitt 2.1.1 anges att ”en handling är att betrakta som allmän om den förvaras, är inkommen till *eller* upprättad hos en myndighet”. Enligt 2 kap. 4 § tryckfrihetsförordningen är dock en handling allmän om den förvaras hos en myndighet *och* är att anse som inkommen till eller upprättad hos myndigheten. I samma avsnitt anges också att ”[s]om inkomna handlingar räknas alla handlingar som inkommit och som rör ett specifikt ärende eller verksamheten vid myndigheten.” Någon sådan avgränsning av vad som är en inkommen handling finns dock inte i tryckfrihetsförordningen. UKÄ utgår från att KI justerar texten i *Arkivhandboken* så att den överensstämmer med tryckfrihetsförordningen.

UKÄ har inga synpunkter på KI:s *Anvisningar för utlämnande av allmänna handlingar*.

Stickprov

För detta granskningsområde har UKÄ begärt att KI ska bifoga samtliga handlingar i de utvalda 10 öppna ärendena och de 10 ärenden som avslutats efter den 1 mars 2019. UKÄ har även begärt att KI ska lämna in ett utdrag från ärendehanteringssystemet tillsammans med varje respektive ärende. Universitetet har lämnat in de begärda handlingarna.

Öppna ärenden

När det gäller de öppna ärendena konstaterar UKÄ att tre ärenden som har extern motpart/initierare (dnr STÖD 2-5067/2017, UTB 3-765/2016 och FOR 4-2763/2014) har legat oavslutade under lång tid efter den sista händelsen i ärendet. I dessa fall har ärendena förblivit öppna i cirka ett år och fem månader, tre år respektive fem år.

Det enda ärende som fortfarande är öppet (dnr FOR 4-2201/2019) innehåller enbart en handling i form av en överenskommelse om samverkan mellan KI och Folkhälsomyndigheten. I handlingen görs hänvisningar till bilagor som inte finns i ärendet. Den aktuella överenskommelsen upprättades den 8 juli 2019. Ärendet registrerades dock i diariet först den 5 augusti 2019 då det även angavs att överenskommelsen upprättades samma datum.

I ett ärende (STÖD 2-5911/2017) finns endast ett gåvobrev från en stiftelse. I gåvobrevet hänvisas det till en ansökan som kom in till stiftelsen under 2017. Ansökan finns inte i ärendet och det görs inte heller någon hänvisning till något annat ärende.

Ett annat ärende (STYR 1-571/2019) innehåller en remiss från Länsstyrelsen i Stockholms län med sista svarsdatum den 15 oktober 2019. Remissen låg obesvarad fram till den 10 januari 2020 – det vill säga efter UKÄ:s remiss till KI – då universitetet skickade ett mejl till Länsstyrelsen i Stockholms län med en förfrågan om länsstyrelsen fortfarande ville ha svar på remissen.

I övrigt konstaterar UKÄ att i fem av ärendena (FOR 4-2201/2019, STÖD 2-5067/2017, UTB 3-765/2016, FOR 4-2763/2014 och KOM 5-35/2018) har handlingar registrerats sent eller i delvis omvänd ordning.

UKÄ är sammanfattningsvis kritiskt till de konstaterade bristerna i diarieföring, ärendehantering och underlåtenhet att avsluta ärenden.

Ärenden som avslutats efter den 1 mars 2019

Vad gäller de ärenden som avslutats efter den 1 mars 2019 noterar UKÄ att KI i ett beslut i ett ärende (STYR 1-98/2019) som gäller en remiss från SUHF hänvisar till ett remissvar som lärosätet skickat i ärendet men som inte finns i det. Detsamma gäller ett annat ärende (KOM 5-42/2019) om prefektbeslut av godkännande av bisyssla där beslutet hänvisar till en bilaga som inte finns i ärendet. UKÄ konstaterar att KI i ytterligare ett av de granskade ärendena (UTB 3-1028/2019) har diarfört handlingar sent.

Ämbetet är även i denna del kritiskt till de konstaterade bristerna i diarieföring och ärendehantering.

UKÄ har inga synpunkter på hanteringen av de övriga sju ärendena.

Bisysslor

Styrdokument

UKÄ har tagit del av innehållet i KI:s *Regler för hantering av bisysslor* (beslutade den 14 november 2017, dnr 1-744/2017) som är det styrdokument KI lämnat in för det aktuella granskningsområdet. Ämbetet har inget att invända mot hur reglerna har utformats.

Stickprov

KI har anmodats att bifoga de årliga bisyssloredovisningarna för år 2018 avseende de 30 utvalda personerna. Om bisyssloredovisning inte finns i något fall har KI ombetts att ange skälen för det. I de fall en bisysslas förenlighet med 7 § lagen (1994:260) om offentlig anställning utretts har UKÄ begärt att KI ska bifoga utredningen.

KI har bifogat de begärda handlingarna. Universitetet har uppgett att lärosätet startade insamlingen av uppgifter om bisysslor den 1 november 2018. Med anledning av att KI inväntade en ny version av Primula, flyttades tidpunkten för insamlingen fram till början av 2019 när den nya versionen av Primula hade levererats. Detta innebär enligt KI att vissa anställda redovisade under 2018 och en del anställda redovisade i början av 2019.

Universitetet har uppgett att det saknas redovisning för tre personer av totalt 30 anställda. Enligt KI:s redogörelse avslutade två av dessa personer sin anställning den 31 juli 2018 respektive den 13 augusti 2018, det vill säga innan den tidpunkt då KI inledde insamlingen av uppgifter om bisysslor. UKÄ har inga synpunkter på detta. När det gäller den tredje personen för vilken redovisning saknas har KI som förklaring angett att personen ifråga har varit tjänstledig sedan den 1 januari 2018. UKÄ konstaterar att förbudet mot förtroendeskadlig och konkurrerande bisyssla dock gäller även då arbetstagaren är tjänstledig från sin anställning. Detta har KI även angett i sina egna *Regler för hantering av bisysslor* (avsnitt 5.1). Mot denna bakgrund ifrågasätter UKÄ att KI inte sett till att någon bisyssloredovisning lämnats in av den tjänstlediga personen.

KI har uppgett att lärosätet inte har några utredningar om förtroendeskadliga bisysslor som avser personerna på listan. Efter att ha granskat stickproven konstaterar UKÄ att KI har tagit ställning till samtliga bisyssloredovisningar och beviljat bisysslorna. Ämbetet kan inte överpröva eller ändra lärosätenas beslut. UKÄ uttalar sig därför inte om KI:s beslut att bevilja en bisyssla.

Riktlinjer och rutiner för ärenden om oredlighet i forskning

Styrdokument

KI har för detta granskningsområde lämnat in *Regler för handläggning av ärenden om oredlighet i forskning* som fastställdes den 1 januari 2010 och reviderades den 16 september 2014 (dnr 1-551/2014). I rapporten *Karolinska institutet och Macchiarini-ärendet – En extern granskning – september 2016* (Heckscher, Sten, Carlberg, Ingrid och Gahmberg, Carl) rekommenderade utredarna att KI bör lägga fast riktlinjer och rutiner för ärenden om oredlighet i forskning. Enligt den åtgärdsplan som togs fram, bland annat med anledning av den nämnda utredningen, skulle rutinerna och riktlinjerna vara färdigställda den 31 december 2016. I samband med skriftväxlingen i Macchiarini-ärendet (reg.nr. 31-00050-16) uppgav KI att rutinerna och riktlinjerna ännu inte var klara.

KI:s *Regler för handläggning av ärenden om oredlighet i forskning* hade vid tidpunkten för lärosätets yttrande till UKÄ den 25 januari 2019 fortfarande inte reviderats. KI har

meddelat att lärosätet avvaktat regeringens förslag till följd av oredlighetsutredningens förslag. I ett annat tillsynsbeslut (reg.nr. 31-00411-18), som gällde KI:s handläggning av en anmälan om oredlighet i forskning, konstaterade UKÄ att lärosätets *Regler för handläggning av ärenden om oredlighet i forskning* var kortfattade och att ett stort antal frågor inte var reglerade. UKÄ fann det otillfredsställande ur rättssäkerhetssynpunkt att KI:s regler inte var utförligare. UKÄ anser att det är anmärkningsvärt att KI avvaktat ny lagstiftning i över två år – särskilt som det inte varit givet att förslaget skulle genomföras – istället för att så snart som möjligt fastställa nya rutiner och riktlinjer.

Den 1 januari 2020 överfördes ansvaret för prövningar av frågor om oredlighet i forskning på Nämnden för prövning av oredlighet i forskning, jfr 7 § lagen (2019:504) om ansvar för god forskningssed och prövning av oredlighet i forskning och 1 § förordningen (2019:1152) med instruktion för Nämnden för prövning av oredlighet i forskning. Med oredlighet i forskning avses enligt lagens 2 § en allvarlig avvikelse från god forskningssed i form av fabricering, förfalskning eller plagiering som begås med uppsåt eller av grov oaktsamhet vid planering, genomförande eller rapportering av forskning. Om det kan misstänkas att oredlighet i forskning har förekommit i en forskningshuvudmans verksamhet, ska forskningshuvudmannen enligt 6 § i lagen överlämna handlingarna i ärendet för prövning till nämnden. Enligt 1 kap. 17 § HF ska en högskola pröva andra misstänkta avvikelser från god forskningssed än de som ska prövas särskilt av nämnden. Av samma bestämmelse framgår också att en högskola ska fastställa riktlinjer för sin prövning av misstänkta avvikelser från god forskningssed.

UKÄ har under handläggningen av detta uppföljningsärende tillfrågat KI om lärosätet har fattat beslut om några nya regler eller anvisningar för hantering av misstänkt oredlighet i forskning. KI har den 30 april 2020 lämnat in dokumentet *Riktlinjer för prövning av misstänkta avvikelser från god forskningssed* (dnr 1-358/2020). Riktlinjerna, som börjar gälla från och med den 30 april 2020, slår fast hur KI ska hantera sådana allvarliga avvikelser från god forskningssed som omfattas av lagen (2019:504) om ansvar för god forskningssed och prövning av oredlighet i forskning. Dokumentet innehåller även regler om hur KI ska handlägga andra misstänkta avvikelser från god forskningssed som omfattas av 1 kap. 17 § HF. Ämbetet har inga synpunkter på riktlinjerna.

Stickprov

UKÄ har bett KI att inkomma med samtliga handlingar i de fem utvalda oredlighetsärendena (dnr STÖD 2-6096/2017, STÖD 2-3756/2017, STÖD 2-3073/2017, STÖD 2-2404/2018 och STÖD 2-4774/2018) tillsammans med utdrag från ärendehanteringssystemet för respektive ärende. KI har bifogat de begärda handlingarna.

UKÄ konstaterar att det i beslutet i det första ärendet (dnr STÖD 2-6096/2017) hänvisas till ett etiktillstånd som den anmälde enligt ett mejl i ärendet hade skickat in till KI. Förekomsten av etiktillståndet upptas i beslutet som ett skäl för att fria den anmälda forskaren från anklagelser om oredlighet i forskning. Någon dokumentation om det aktuella etiktillståndet finns dock inte i ärendet. När det gäller det andra ärendet (dnr

STÖD 2-2404/2018) noterar UKÄ att diariet föringen har gjorts i delvis omvänd ordning och först efter att beslut fattats i ärendet. Ämbetet är kritiskt till dessa brister.

Vad gäller det tredje ärendet (dnr STÖD 2-3073/2017) konstaterar UKÄ att anmälan om oredlighet i forskning kom in till KI den 30 mars 2017 men diariet fördes först knappt två månader senare, den 24 maj 2017, efter att anmälaren frågat vad som hände med anmälan. UKÄ är kritiskt till dröjsmålet med att diariet föras anmälan.

UKÄ har inga synpunkter på hanteringen av de fjärde och femte ärendena (dnr STÖD 2-3756/2017 och STÖD 2-4774/2018).

Anställningar

Styrdokument

När det gäller granskningsområdet anställningar har KI lämnat in följande styrdokument:

- *Anställningsordning för lärare vid Karolinska institutet*, fastställd av konsistoriet den 15 oktober 2018, dnr 1-877/2017
- *Anvisningar till Anställningsordning för lärare vid Karolinska institutet*, fastställda den 11 december 2018, dnr 1-40/2018

I *Anställningsordningen* har KI angett att behörig att anställas som lektor respektive professor är den som ”visat [...] lednings-, utvecklings- och samverkansskicklighet [...]”. Dessa behörighetskrav återfinns dock inte i högskoleförordningen (1993:100), HF, och KI saknar bemyndigande att ställa upp flera behörighetskrav. Ytterligare behörighetskrav som inte anges i HF återfinns även i *Anvisningarna till Anställningsordningen*. UKÄ ifrågasätter att KI kan ställa upp behörighetskrav som går utöver vad som anges i HF.

Vad gäller *Anvisningarna till Anställningsordningen* i övrigt konstaterar UKÄ att KI i avsnitt 4.2 Överklagande inte har återgett det fullständiga innehållet i 12 kap. 2 § första stycket 1 HF. I anvisningarna saknas det information om att beslut om anställning som lektor enligt 4 kap. 12 c § HF inte kan överklagas. Det har inte heller angetts att beslut om att avslå en ansökan om befordran enligt 4 kap. 13 § kan överklagas enligt 12 kap. 2 § första stycket 2. UKÄ utgår ifrån att KI justerar innehållet i anvisningarna.

Stickprov

Förnyelse av anställning som gästprofessor

För de fem utvalda ärenden som gäller förnyelse av anställning som gästprofessor har KI anmodats att bifoga den handling i respektive ärende som visar att gästprofessorn innehar anställning någon annanstans än vid KI. Om dokumentation inte finns har KI ombetts att ange anledningen till det.

KI har uppgett att det i ett ärende (dnr 2-2593/2018) inte finns något intyg eller motsvarande som visar att den anställde har anställning någon annanstans. I ärendet finns enligt

KI ett CV från den anställde där det framgår att denne är anställd som professor vid Oslo universitet sedan 2012. UKÄ är kritiskt till den bristfälliga dokumentationen. Ämbetet konstaterar att det i övriga fyra ärenden finns medgivande från annan arbetsgivare om att tjänstgöra som gästprofessor.

Övriga anställningar

När det gäller övriga 25 anställningsärenden har UKÄ begärt att KI ska bifoga dokumentation som visar att lärosätet informerat om anställningen. För det fall KI i något ärende inte har informerat om den lediga anställningen, har KI anmodats att motivera varför det inte gjorts.

KI har bifogat dokumentation som visar att lärosätet informerat om anställningen i samtliga stickprovsärenden. UKÄ konstaterar dock att universitetet i flera utlysningar (dnr 2-1313/2018, 2-568/2017, 2-3370/2017, 2-1358/2017, 2-1314/2018, 2-4365/2018, 2-5656/2017, 2-942/2017, 2-5245/2017, 2-2134/2017, 2-608/2017, 2-5987/2017, 2-3180/2018, 2-2212/2017 och 2-3577/2018) har angett att ansökan ska vara skriven på engelska. Av 4–5 §§ språklagen (2009:600) följer dock att kommunikation med ett lärosäte alltid ska kunna ske på svenska. En enskild ska kunna utgå från att han eller hon vid kontakter med myndigheter alltid har möjlighet att kommunicera – muntligt och skriftligt – på svenska (prop. 2008/09:153, s. 17). Riksdagens ombudsmän (JO) har varit kritiskt till att flera svenska universitet angett att ansökningar om anställning skulle vara skrivna på engelska. Att uppställa sådana krav var enligt JO inte tillåtet enligt språklagen (JO dnr 1098-2010). Mot denna bakgrund är UKÄ kritiskt till att KI i flera utlysningar har angett att ansökningarna ska vara skrivna på engelska.

UKÄ har även noterat att ansökningstiderna i ett antal annonser har varit kort. Det tydligaste exemplet på detta är en anställning (dnr 2-6099/2017) som ”Assistant professor in HIV research related to cure”. Anställningen lystes ut i endast 13 kalenderdagar över jul och nyår den 21 december 2017–2 januari 2018. Utöver detta har tre andra anställningar annonserats under endast 10, 11 respektive kalenderdagar 10 (dnr 2-2297/2018, 2-4365/2018 och 2-3930/2018). Ytterligare en anställning har annonserats i 15 kalenderdagar under sommaren den 27 juni 2018–11 juli 2018 (dnr 2-3180/2018).

Enligt 1 kap. 9 § regeringsformen ska domstolar samt förvaltningsmyndigheter och andra som fullgör offentliga förvaltningsuppgifter i sin verksamhet beakta allas likhet inför lagen samt iaktta saklighet och opartiskhet. Bestämmelsen ger uttryck för objektivitetsprincipen som innebär att myndigheterna ska handla fritt från godtycke och det resultat som nås måste kunna stödjas på överväganden som är grundade på saklighet och opartiskhet (regeringsformen 1 kap. 9 §, Lexino 2019-07-01). UKÄ anser att det kan ifrågasättas om så korta ansökningstider – i vissa fall med löptider över helger och semesterperioder – som KI tillämpat i ovan nämnda anställningsärenden är godtagbara i objektivitetshänseende.

Ämbetet har i övrigt inga synpunkter på KI:s information om anställningarna.

Avslutande kommentarer

UKÄ vill särskilt uppmärksamma att ämbetets uppföljning i detta beslut har visat att det förekommit samma typer av felaktigheter som framgick av Macchiarini-ärendet. UKÄ konstaterar att granskningen, liksom i Macchiarini-ärendet, har funnit brister vad gäller diarieföring och ärendehantering. Dessa brister framgår inte bara av stickproven inom området *efterlevnaden av tryckfrihetsförordningen och offentlighets- och sekretesslagen* utan även av stickproven inom området *riktlinjer för handläggning av anmälningar om oredlighet i forskning*.

När det gäller området *riktlinjer för handläggning av anmälningar om oredlighet i forskning* anser UKÄ också att det är anmärkningsvärt att KI avvaktat ny lagstiftning i över två år istället för att så snart som möjligt fastställa nya rutiner och riktlinjer för handläggningen av anmälningar om oredlighet i forskning. I rapporten *Karolinska institutet och Macchiarini-ärendet – En extern granskning – september 2016* framhölls avsaknaden av konsekventa rutiner för handläggning av ärenden om påstådd oredlighet i forskning som en brist. UKÄ noterar dock att KI den 30 april 2020 beslutat om riktlinjer för prövning av misstänkta avvikelser från god forskningssed i enlighet med 1 kap 17 § HF.

Vad sedan gäller granskningsområdet *anställningsärenden* noterar UKÄ särskilt att det, för ett av stickproven avseende förlängning av en anställning som gästprofessor, inte fanns intyg eller motsvarande som visade att den anställde hade en anställning någon annanstans. I Macchiarini-ärendet konstaterades att KI i strid med sin anställningsordning förlängde Paolo Macchiarinis anställning som gästprofessor trots att han inte hade en anställning någon annanstans. Detta skedde eftersom KI inte kontrollerade om kravet på annan anställning fortfarande var uppfyllt.

Utöver att uppmärksamma brister av det slag som också förekom i Macchiarini-ärendet vill UKÄ särskilt framhålla följande. När det gäller granskningsområdet *efterlevnaden av tryckfrihetsförordningen och offentlighets- och sekretesslagen* konstaterar UKÄ att den lista över samtliga öppna ärenden vid KI som lärosätet lämnat in till ämbetet omfattar 19 664 ärenden. Av stickproven har framkommit att KI underlåtit att avsluta flera ärenden i diariet trots att detta borde ha gjorts. UKÄ anser att KI bör se över hur lärosätet kontrollerar vilka ärenden som är öppna i diariet för att tillse att ärenden som är slutbehandlade verkligen avslutas.

UKÄ har även noterat att det förekommer att KI, i de granskade styrdokumenterna, återger innehållet i författningstext utan att hänvisa till den aktuella författningsbestämmelsen. Ämbetet utgår från att KI tydliggör i styrdokumenterna när det är författningstext som återges.

Slutligen vill ämbetet också, när det gäller granskningsområdet *anställningsärenden*, uppmärksamma att KI i strid med språklagen angett att flera ansökningar om anställning skulle vara skrivna på engelska. UKÄ har även noterat att ansökningstiderna i ett antal

annonser har varit så korta att det kan ifrågasättas om de varit godtagbara i objektivitets-hänseende.

Ämbetet utgår från att KI vidtar åtgärder för att komma till rätta med de brister som konstaterats i detta beslut. När det gäller KI:s tidigare utredningsskyldighet enligt 1 kap. 16 § HF noterar dock UKÄ att denna har tagits bort den 1 januari 2020 då Nämnden för prövning av oredlighet i forskning tog över ansvaret för att pröva frågor om oredlighet i forskning.

Ärendet avslutas.

Beslut i ärendet har fattats av generaldirektören Anders Söderholm efter föredragning av seniora verksjuristen Carl Braunerhielm i närvaro av chefsjuristen Christian Sjöstrand, verksamhetsstrategen Per Westman och kommunikationsspecialisten Maria Svensk.

Anders Söderholm